

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Geneza regulacji prawnej interpelacji poselskich w Sejmie Śląskim w latach 1922-1939

Author: Józef Ciągwa

Citation style: Ciągwa Józef. (2009). Geneza regulacji prawnej interpelacji poselskich w Sejmie Śląskim w latach 1922-1939. "Z Dziejów Prawa" (T. 2 (2009), s. 101-126).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

JÓZEF CIĄGWA

Geneza regulacji prawnej interpelacji poselskich w Sejmie Śląskim w latach 1922—1939

Uwagi wstępne

Przedmiotem uwag zawartych w niniejszym przyczynku jest poszukiwanie źródeł przepisów, określających prawo interpelowania w Sejmie Śląskim, w tym i próba odpowiedzi na pytanie, czy i w jakim stopniu śląskie regulacje prawne interpelacji były oryginalne, a w jakim modyfikacją przepisów ogólnopolskich (tj. dotyczących interpelacji w Sejmie Ustawodawczym, a następnie w Sejmie i w Senacie R.P.).

Dla ustalenia genezy przepisów o prawie interpelacji w Sejmie Śląskim sięgniemy nieco przed rok 1922, tj. do czasów tworzenia — w lecie 1920 roku — prawnych podstaw śląskiej autonomii. Podstawę przedstawionych — w chronologicznym układzie — uwag stanowią materiały praktyki parlamentarnej, tj.: druki sejmowe, sprawozdania stenograficzne z posiedzeń plenarnych Sejmu Śląskiego, Sejmu Ustawodawczego i kolejnych Sejmów Rzeczypospolitej Polskiej, nadto teksty — przyjmowanych w formie sejmowych uchwał — regulaminów, zawarte tak w formie materiałów drukowanych, jak i w zespołach archiwalnych Archiwum Państwowego w Katowicach.

Przepisy o prawie interpelowania w projektach ustawy o autonomii województwa śląskiego i w ustawie konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku, zawierającej statut organiczny województwa śląskiego

Droga do autonomii województwa śląskiego prowadziła przez dwa projekty, opracowane przez Polski Komisariat Plebiscytowy w Bytomiu¹ i posła dr. Józefa Buzka². Projekt bytomski wyszedł z Komisji Samorządowej, przy Wydziale Prawnym Komisariatu, złożonej z siedmiu osób, wśród których było trzech prawników, tj.: „[...] mecenas Wolny, adwokat z Bytomia, szef wydziału prawnego komisariatu³, asesor Kempka, b. burmistrz miasta Gniezna, szef wydziału administracyjnego komisariatu; d-r praw Potyka, szef wydziału statystycznego komisariatu”⁴. Prawa interpelacji poselskich dotyczył — w tym projekcie — art. 12, stanowiący, co następuje: „Sejm Śląski uchwali ustawę zasadniczą o ustroju województwa śląskiego. Ustawa ta określi szczegółowo [...] prawo sejmu do wykonywania kontroli nad działalnością wydziału śląskiego⁵, zwłaszcza zaś prawo sejmu do zwracania się z interpelacjami do wojewody i do wydziału śląskiego”⁶. Sformułowanie zacytowanego przepisu było na tyle ogólne, że trudno mówić o recypowaniu rozwiązań ogólnopolskich, zwłaszcza że w ustawodawstwie Sejmu Ustawodawczego nie znajdujemy postanowień choćby trochę podobnych. To samo można powiedzieć o traktującym o prawie interpelacji art. 7 projektu posła dr. Buzka: „Sejm Śląski uchwali ustawę zasadniczą o ustroju Województwa Śląskiego. Ustawa ta określi szczegółowo [...] prawo Sejmu do wykonywania kontroli nad działalnością wydziału śląskiego; [...] prawo Sejmu do zwracania się z interpelacjami do

¹ Załącznik 2 do N-ru 1902. Statut organiczny Śląska. Projekt Polskiego Komisariatu Plebiscytowego w Bytomiu, s. 1—10, art. 1—48. Zob. też: *Materiały do ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r., zawierającej statut organiczny województwa śląskiego*. Mikołów 1932, s. 56—72.

² Załącznik 1 do N-ru 1902. Ustawa konstytucyjna o statucie organicznym województwa śląskiego. (Projekt posła dr. Buzka), s. 1—11, art. 1—50. Zob. też: *Materiały do ustawy...*, s. 35—53.

³ J. Ciągwa: *Wolny Konstanty (1877—1940)*. W: *Śląski słownik biograficzny*. Red. J. Kantyka, W. Zieliński. T. 3. Katowice 1981, s. 340—343.

⁴ Druk Nr 1902: *Wniosek nagły posła Buzka i podpisanych prezesów klubów sejmowych w sprawie statutu organicznego Województwa Śląskiego*, pierwsza strona niepaginowana.

⁵ Tekst projektu nie jest do końca spójny, gdyż art. 12 mówi o interpelowaniu wydziału śląskiego, gdy tymczasem art. 23 projektu stanowi, iż: „Naczelnymi organami administracji województwa śląskiego są Rada Krajowa i wojewoda”. *Załącznik 2 do N-ru 1902...*, s. 5. Zob. też: *Materiały do ustawy...*, s. 66.

⁶ *Załącznik 2 do N-ru 1902...*, s. 7; *Materiały do ustawy...*, s. 63.

województwa i do wydziału śląskiego⁷⁷. I w nim bowiem stopień ogólności regulacji odbiega od ogólnopolskich unormowań, regulujących szczegółowo prawo do interpelowania.

Cytowane dopiero co przepisy obu projektów wyrażały jedynie myśl, że organ ustawodawczy śląskiej autonomii ma prawo kontrolowania — właśnie między innymi przez prawo interpelacji — naczelnych śląskich organów administracji, zwanych **Radą Krajową** (w projekcie Komisariatu) względnie **wydziałem śląskim** (w projekcie dr. Buzka). W ten sposób występujące w obu wersjach uregulowanie prawa interpelacji było na swój sposób oryginalne, bo nieznanne ustawodawstwu ogólnopolskiemu.

Wspólnym dla obu projektów elementem jest zamiar stworzenia w nich jedynie najbardziej ogólnej podstawy prawnej interpelowania i odesłanie szczegółowej regulacji do ustawy śląskiej, zwanej w projektach ustawą zasadniczą o ustroju województwa śląskiego. Ustawa ta, mająca przybrać postać ustawy zwykłej, przerastać miała jednak swym znaczeniem wszystkie pozostałe ustawy śląskie, będąc rozwinięciem jedynie ogólnie naszkicowanych w ustawie konstytucyjnej zagadnień ustrojowych Śląska.

W obu projektach raz i — widoczna już na pierwszy rzut oka — niekonsekwencja. Otóż tak w projekcie bytomskim (art. 12), jak i w projekcie posła dr. Buzka (art. 7) zdania poprzedzające przepisy o interpelowaniu stanowią o prawie Sejmu do wykonywania kontroli tylko nad jednym z naczelnich organów administracji śląskiej, tj. nad Radą Krajową czy wydziałem śląskim, zupełnie pomijając wojewodę. Tymczasem w następnym fragmencie przepisy mówią o prawie wnoszenia interpelacji zarówno do Rady Krajowej względnie wydziału śląskiego, jak i do wojewody. Tak jakby wojewoda i podporządkowana mu administracja nie podlegali kontroli, ewentualnie jakby interpelacji kierowanych do wojewody śląskiego projektodawcy nie uważali za środek kontroli administracji rządowej.

Komisja Konstytucyjna Sejmu Ustawodawczego opracowała — korzystając z przedstawionych wcześniej dwóch projektów wyjściowych — swój projekt, będący podstawą dyskusji plenarnej na 164. posiedzeniu Sejmu w dniu 15 lipca 1920 roku. Druk Sejmu Ustawodawczego nr 1989 zawiera wprawdzie informację, że: „Z dwóch projektów statutu organicznego [...] uchwaliła komisja na wniosek referenta D-ra Buzka wziąć za podstawę obrad merytorycznych projekt opracowany przez polski komisariat plebiscytowy w Bytomiu⁷⁸, na co zwrócił uwagę między innymi H. Rechowicz⁹, niemniej jednak analiza treści tych trzech

⁷⁷ Załącznik 1 do N-ru 1902..., s. 2; *Materiały do ustawy...*, s. 37.

⁷⁸ *Druk Sejmu Ustawodawczego Nr 1989: Sprawozdanie Komisji Konstytucyjnej w przedmiocie wniosku posła d-ra Buzka i prezesów sejmowych klubów poselskich o statucie organicznym województwa śląskiego. Druk Nr 1902...*, pierwsza strona niepaginowana; *Materiały do ustawy...*, s. 53.

⁹ „Sejm uchwalił ustawę w brzmieniu zaproponowanym przez Polski Komisariat Plebiscytowy. Można z tego wnioskować, że dla ustawodawcy plebiscytowy użytek z ustawy był

dokumentów prowadzi do wniosku, że druk nr 1989 zawiera trzy grupy przepisów. Są to mianowicie przepisy wzorowane na projekcie Polskiego Komisariatu Plebiscytowego w Bytomiu; biorące za przykład projekt posła dr. Buzka; przepisy zupełnie nowe, nieznane żadnemu z projektów poprzednich¹⁰.

W interesującym nas zakresie prawo do interpelowania regulował art. 14 projektu Komisji Konstytucyjnej, który plenum Sejmu przegłosowało bez zastrzeżeń. Tak projekt, jak i uchwalona 15 lipca 1920 roku ustawa konstytucyjna zawierająca statut organiczny województwa śląskiego postanawiały w art. 14, co następuje: „Sejm Śląski uchwali ustawę o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego. Ustawa ta określi szczegółowo [...] prawo Sejmu do wykonywania kontroli nad działalnością Rady Wojewódzkiej, zwłaszcza zaś prawo Sejmu do zwracania się z interpelacjami do wojewody i Rady Wojewódzkiej [...]”.

Ustawa przewidziana w art. 14 statutu, w literaturze nazywana także **konstytucją śląską** czy **drugą konstytucją śląską**¹¹, wymagała — jako jedyna ustawa śląska — zatwierdzenia przez głowę państwa i opublikowania w „Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” oraz w „Dzienniku Ustaw Śląskich” (art. 15 ust. 1 zd. 1 statutu).

Sejm Ustawodawczy — przyznając Sejmowi Śląskiemu bezwarunkowo prawo interpelowania — uchylił się w ten sposób od merytorycznego i szczegółowego uregulowania tego prawa w samym tekście ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku, przekazując je do ustawy ustrojowej.

Z formy i treści art. 14 wynika, że Sejm Ustawodawczy dość wiernie odwzorował zarówno art. 12 projektu Komisariatu, jak i art. 7 projektu posła dr. Buzka. Istota prawa do interpelacji pozostała niezmienną, a dwie zmiany — w porównaniu z projektami wyjściowymi — sprowadzały się do oznaczenia **ustawy zasadniczej jako ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego** oraz do przemianowania **Rady Krajowej**, względnie **wydziału śląskiego**, na **Radę Wojewódzką**. W kwestii zasadniczej zależność art. 14 od ujęć wcześniejszych była tak wielka, że Komisja Konstytucyjna bez wahania skopiowała — przedstawiony wyżej — błąd merytoryczny. Przepisano więc dosłownie poprzednie teksty stanowiące o tym, że Sejm Śląski może kontrolować jedynie Radę Wojewódzką, a więc pominięto możliwość kontrolowania wojewody; jednocze-

najważniejszy”. H. Rechowicz: *Sejm Śląski 1922—1939*. Wydanie 2. poprawione i uzupełnione. Katowice 1971, s. 54.

¹⁰ J. Ciągwa: *Autonomia Śląska — czy była koniecznością?* W: *Rola i miejsce Górnego Śląska w Drugiej Rzeczypospolitej*. Red. M.W. Wanatowicz. Bytom—Katowice 1995, s. 55—56.

¹¹ Za pierwszą konstytucję śląską uznawano samą ustawę konstytucyjną z 15 lipca 1920 r., zawierającą statut organiczny województwa śląskiego. Ustawa ustrojowa miała niewątpliwie wysoką rangę w oczach projektujących ustawę o autonomii Śląska, skoro nazywali ją **ustawą zasadniczą**.

śnie jednak przyznano Sejmowi Śląskiemu prawo do interpelowania tak wojewody, jak i Rady Wojewódzkiej.

Sejm Śląski nie doczekał się ustawowego unormowania prawa interpelacji, mającego być realizacją delegacji ustawodawczej zawartej w art. 14 statutu organicznego. Stało się tak dlatego, że żaden z czterech Sejmów Śląskich nie uchwalił ustawy ustrojowej¹². Podejmowane kilka razy próby uchwalenia takiej ustawy nie dały pozytywnego rezultatu, przede wszystkim z powodu ostrej walki politycznej, prowadzonej pod hasłami różnych wizji ustroju Śląska.

W zaistniałej sytuacji ogólną podstawą interpelowania pozostał do końca autonomii cytowany art. 14 statutu organicznego, a określenie szczegółowej procedury interpelowania przejęły na siebie kolejne regulaminy Sejmu Śląskiego.

W dziejach śląskiego parlamentaryzmu prawo do wnoszenia interpelacji, jak też i do dalszych faz postępowania interpelacyjnego, określały cztery regulaminy obrad: regulamin z 13 października 1922 roku; regulamin z 31 stycznia 1923 roku; regulamin z 17 czerwca 1930 roku; regulamin z 11 marca 1936 roku.

Pierwszy chronologicznie regulamin obowiązywał krótko, będąc traktowany jako regulamin tymczasowy. Stały regulamin I Sejmu Śląskiego, uchwalony ostatniego dnia stycznia 1923 roku, obowiązywał już znacznie dłużej — do piątego posiedzenia plenarnego II Sejmu Śląskiego.

Najdłuższe obowiązywanie — od 17 czerwca 1930 roku do 11 marca 1936 roku — charakteryzowało trzeci regulamin, tj. regulamin uchwalony przez II Sejm Śląski 17 czerwca 1930 roku. Regulamin ten stanowił bowiem szczegółową podstawę interpelowania w czasie pięciu posiedzeń drugiego, czterdziestu dziewięciu posiedzeń trzeciego i siedmiu posiedzeń czwartego Sejmu Śląskiego.

Wreszcie ostatni regulamin — uchwalony na siódmym posiedzeniu plenarnym przez IV Sejm Śląski — obowiązywał stosunkowo najkrócej, bo od 11 marca 1936 roku do końca autonomii, tj. do 1 września 1939 roku, a w praktyce interpelowania jeszcze krócej, tj. do ostatniego posiedzenia plenarnego tego Sejmu, a więc do 10 lipca 1939 roku.

Jest rzeczą oczywistą, że niektóre postanowienia wymienionych regulaminów — wyjąwszy jednak regulamin z 13 października 1922 roku — ulegały zmianom. Zmiany te nie dotyczyły jednak — poza jednym przypadkiem — przepisów stanowiących o prawie Sejmu do interpelowania organów administracji województwa śląskiego.

Przyjdzie nam teraz zająć się badaniem genezy wspomnianych czterech regulaminów, a zwłaszcza źródła tych ich przepisów, które określały prawo interpelowania w Sejmie Śląskim.

¹² J. Ciągwa: *Z dziejów prac o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego*. „Przegląd Prawa i Administracji” 1977, T. 9, s. 127—152; Idem: *Wpływ centralnych organów Drugiej Rzeczypospolitej na ustawodawstwo śląskie w latach 1922—1939*. Katowice 1979, s. 57—64.

Geneza art. 44 regulaminów obrad I Sejmu Śląskiego (z 13 października 1922 roku i z 31 stycznia 1923 roku)

Pierwsze posiedzenie — wybranego 24 września 1922 roku — Sejmu Śląskiego I kadencji odbyło się 10 października 1922 roku. Punkt trzeci tego posiedzenia przewidywał „utworzenie Komisji Regulaminowej z 7 członków”¹³. W rzeczy samej ten punkt posiedzenia nie został zrealizowany do końca, zwłaszcza że kluby poselskie nie były jeszcze w pełni zorganizowane, a więc nie można było już na tym posiedzeniu wyłonić — w systemie proporcjonalności d’Hondte’a — ich reprezentacji w Komisji¹⁴. Zatem przewodnicząca pierwszemu posiedzeniu — jeszcze przed wyborem organów Sejmu — najstarsza poseł, Janina Omańkowska, mogła się jedynie zwrócić z apelem do klubów: „Kancelaria Sejmu prosi, aby kluby sejmowe po swym ukonstytuowaniu się nadesłały jej skład prezydium i listę członków. Następnie kancelaria wyśle im zawiadomienie, ilu na każdy klub w stosunku proporcjonalnym przypadnie członków tej komisji regulaminowej, która ma być wybrana”¹⁵. Przewodnicząca Omańkowska zapowiedziała równocześnie, że następne posiedzenie odbędzie się 13 października, i że na nim ma zostać przyjęty tymczasowy regulamin obrad sejmowych¹⁶. Drugie posiedzenie plenarne, odbyte — zgodnie z zapowiedzią przewodniczącej — posłanki Janiny Omańkowskiej — 13 października 1922 roku, poświęcone było głównie dyskusji nad tymczasowym regulaminem obrad¹⁷.

W imieniu Komisji Regulaminowej projekt regulaminu przedstawił poseł Konstanty Wolny, wybrany jeszcze tego samego dnia marszałkiem Sejmu. Poseł sprawozdawca wskazał jednoznacznie, że Komisja korzystała z ogólnopolskich wzorów: „Aby sobie pracę ułatwić, przyjęliśmy za podstawę projektu, który Komisja przedłożyła i który Panowie otrzymaliście, projekt regulaminu Sejmu

¹³ *Protokół Pierwszego Posiedzenia Sejmu Śląskiego z dnia 10 października 1922 r.* Archiwum Państwowe w Katowicach [dalej: APK], Sejm Śląski 536, s. 1; s. 14—15; spraw. sten. z 1. pos. Sejmu Śląskiego, 10 października 1922 r., łam 4—5.

¹⁴ „Obsadzenie komisji regulaminowej odbędzie się według klucza odpowiadającego sile liczebnej grup, które potem tylko biuro sejmowemu doniosą kogo do komisji delegują”. APK, Sejm Śląski 536, s. 15; spraw. sten. z 1. pos. Sejmu Śląskiego, 10 października 1922 r., łam 5.

¹⁵ APK, Sejm Śląski 536, s. 18; spraw. sten. z 1. pos. Sejmu Śląskiego, 10 października 1922 r., łam 11—12. W protokole posiedzenia nieco krótsze sformułowanie: „Przewodnicząca Omańkowska wzywa kluby Sejmowe do przesłania kancelarii Sejmowej list członków [...]”. APK, Sejm Śląski 536, s. 2.

¹⁶ APK, Sejm Śląski 536, s. 2, 18; spraw. sten. z 1. pos. Sejmu Śląskiego, 10 października 1922 r., łam 12.

¹⁷ Na ogólną liczbę 30 łamów stenogramu drugiego posiedzenia plenarnego dyskusja nad projektem regulaminu i jego przyjęcie zajmuje 24 łamy. Zob. łamy 3—26 spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r.

Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej”¹⁸. Natomiast z wypowiedzi przewodniczącej Omańkowskiej, jeszcze na pierwszym posiedzeniu, wynika, że Komisja Regulaminowa otrzymała gotowy projekt, opracowany przez Radę Wojewódzką¹⁹. Takie rozwiązanie było — z punktu widzenia praktyki — konieczne, gdyż rozpoczynający swą działalność I Sejm Śląski nie mógł, choćby przejściowo, przejąć regulaminu poprzednika, a powierzenie opracowania regulaminu Komisji Regulaminowej oddalałoby merytoryczną pracę Sejmu na dłuższy czas, tj. do uchwalenia przezeń regulaminu, bez którego Sejm pracować by nie mógł.

Ponieważ pierwsze i drugie posiedzenie plenarne Sejmu dzieliły tylko dwa dni, nie należy przypuszczać, by Komisja Regulaminowa — o ile już wtedy w ogóle istniała — mogła wprowadzić do projektu jakiegokolwiek zmiany. Dostępne źródła nie dają żadnych wskazówek co do tego, z jakich wzorów korzystała Tymczasowa Rada Wojewódzka, podejmując uchwałę o projekcie tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Śląskiego. Należy bowiem założyć — ponad wszelką wątpliwość — że projekt Rady nie mógł być opracowaniem w pełni oryginalnym. Recepcja — oczywiście z pewnymi drobnymi odstępstwami — gotowego wzoru regulaminu była jedynym wyjściem, zwłaszcza dlatego, że 25-osobowa Tymczasowa Rada Wojewódzka była w tym czasie bardzo przeciążona pracą, a w dodatku większość członków Rady nie miała ani odpowiednich ku temu kwalifikacji, ani — choćby skromnej — praktyki parlamentarnej.

Porównanie art. 45 regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 roku z art. 44 tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Śląskiego, uchwalonego 13 października 1922 roku, żeby ograniczyć się jedynie do przepisów o interpelowaniu, wskazuje jednoznacznie na ogólnopolskie źródła inspiracji Tymczasowej Rady Wojewódzkiej, a następnie również — o czym mówił poseł Wolny

¹⁸ APK, Sejm Śląski 537, s. 8; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 3. Zdanie posła Wolnego, że Komisja przyjęła za podstawę **projekt regulaminu Sejmu Ustawodawczego**, wymaga sprostowania. Poseł Wolny zapewne się pomylił, gdyż w tym czasie Sejm Ustawodawczy, dobiegający kresu swej działalności, nie przygotowywał już projektu nowego regulaminu. W rzeczy samej chodziło więc o — obowiązujący w październiku 1922 r. — regulamin Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 r.

¹⁹ „Utworzenie Komisji Regulaminowej, tj. tej komisji, której przedłożony będzie projekt regulaminu Sejmu opracowany przez Radę Wojewódzką”. APK, Sejm Śląski 536, s. 14; spraw. sten. z 1. pos. Sejmu Śląskiego, 10 października 1922 r., łam 4. Wypowiedź przewodniczącej wymaga pewnej korekty. Chodzi mianowicie o to, że projekt regulaminu mogła opracować Tymczasowa Rada Wojewódzka, nie zaś Rada Wojewódzka, gdyż tę wybrał Sejm Śląski dopiero 24 października 1922 r., a więc już po uchwaleniu regulaminu obrad. APK, Sejm Śląski 541; spraw. sten. z 6. pos. Sejmu Śląskiego, 24 października 1922 r. Wybrana wówczas Rada odbyła swe pierwsze posiedzenie 7 listopada 1922 r. APK, Śląska Rada Wojewódzka 2; E. Długajczyk: *Inwentarz zespołu Śląska Rada Wojewódzka w Katowicach*. 1975 [ms.], s. 2. W 22 protokołach posiedzeń Tymczasowej Rady Wojewódzkiej nie ma żadnej wzmianki o tym, by Rada była autorką projektu regulaminu, co stawia pod znakiem zapytania prawdziwość uwagi wypowiedzianej przez przewodniczącą Janinę Omańkowską. Zob. *Protokoły posiedzeń Tymczasowej Rady Wojewódzkiej*. APK, Śląska Rada Wojewódzka 1.

— Komisji Regulaminowej. Zamieszczone poniżej zestawienie tych dwóch przepisów nie pozostawia co do tego cienia wątpliwości.

Artykuł 45 Tymczasowego regulaminu obrad
Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej z 15 września 1921 roku²⁰

„Interpelacje, skierowane do Rządu, winny być podpisane przynajmniej przez 15 członków Sejmu. Po otrzymaniu interpelacji Marszałek komunikuje je Prezydentowi Rady Ministrów z zapytaniem, kiedy Rząd zechce udzielić wyjaśnień. Po otrzymaniu odpowiedzi, a w każdym razie nie później niż po upływie miesiąca, Marszałek umieszcza interpelację na porządku dziennym. Dyskusja nad interpelacją następuje w wypadkach, w których Sejm uzna jej potrzebę.

Odpowiedź Rządu na interpelację może być udzielona na piśmie. Sejm przyjmuje odpowiedź do wiadomości lub jej nie przyjmuje”.

Artykuł 44 Tymczasowego regulaminu obrad
Sejmu Śląskiego z 13 października 1922 roku

„Interpelacje skierowane do Rządu winny być podpisane przynajmniej przez 7 członków Sejmu. Po otrzymaniu interpelacji Marszałek komunikuje je Wojewodzie, względnie Radzie Wojewódzkiej, z zapytaniem, kiedy zechce udzielić wyjaśnień. Po otrzymaniu odpowiedzi, w każdym razie nie później niż po upływie 3 tygodni, Marszałek umieszcza interpelację na porządku dziennym i do uzasadnienia interpelacji udziela głosu interpelantowi. Po udzieleniu lub odmówieniu odpowiedzi przez Rząd, względnie przez Radę Wojewódzką, Marszałek na wniosek otwiera dyskusję, o ile wniosek ten znajdzie poparcie co najmniej 13 posłów.

Interpelujący ma prawo uzasadnienia interpelacji za poparciem 7 posłów.

Odpowiedź na interpelację może być udzielona na piśmie, jeżeli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę.

Sejm przyjmuje odpowiedź do wiadomości lub jej nie przyjmuje”.

Projekt regulaminu obrad Sejmu Śląskiego przedłożył Sejmowi poseł Konstanty Wolny²¹ na drugim posiedzeniu plenarnym, odbytym 13 października 1922 roku. Sprawozdawca Komisji przedstawił Sejmowi treść art. 44 projektu, przy

²⁰ Cytowany art. 45 Tymczasowego Regulaminu Obrad z 15 września 1921 r. był identyczny pod względem form i treści z art. 45 Tymczasowego Regulaminu Obrad Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej, zawartym w druku nr 1.

²¹ W protokole posiedzenia: „Przemawia Referent P. Dr. Wolny”. APK, Sejm Śląski 537, s. 1. Nieco inaczej w spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 3. Marszałek Wolny nie miał stopnia naukowego doktora nauk prawnych. Wydaje się więc, że autor protokołu użył rzeczownika „doktor” w potocznym rozumieniu tego słowa, wszystkich prawników bowiem tytułowano doktorami. Por.: J. Ciągwa: *Wolny Konstanty (1877–1940)*..., s. 340–343; K. Wolny (wnuk): *Kalendarium życia marszałka Sejmu Śląskiego — Konstantego Wolnego*. Katowice 2006.

czym prezentacja przepisu nie była pozbawiona pewnych elementów komentarza²². Zapewne pośpiech spowodował, że sprawozdania Komisji Regulaminowej w sprawie przyjęcia tymczasowego regulaminu obrad nie zdążono jeszcze wydrukować²³. Brak w archiwaliach tekstu projektu — którego powielonym maszynopisem posłowie zapewne podczas posiedzenia dysponowali — nie przekreśla jednak naszych szans dotarcia do projektowanego przepisu o interpelowaniu, tj. do art. 44 projektu. Znamy bowiem ostateczny tekst, uchwalonego 13 października 1922 roku, tymczasowego regulaminu obrad, a także treść poprawek, przyjętych w czasie dyskusji, do pierwotnego tekstu. Pominięcie zatem zmian w projekcie doprowadzi nas do sformułowań wyjściowych.

W dyskusji nad sprawozdaniem poseł Korfanty zgłosił poprawkę do art. 44 zd. 4 projektu: „Dyskusja nad interpelacją następuje w wypadkach, w których Sejm uzna jej potrzebę”²⁴. To sformułowanie projektu Wojciech Korfanty uznał za niejasne, gdyż nie wynika z niego, „kiedy ta dyskusja ma się odbyć”²⁵. W związku z tym postawił on wniosek, „by zamiast słów »Dyskusja nad interpelacją następuje w wypadkach, w których Sejm uzna jej potrzebę« wstawić zdanie następujące: »Marszałek na wniosek otwiera dyskusję, o ile ten znajdzie poparcie co najmniej 13 posłów«”²⁶. Kontekst wypowiedzi wskazuje, że poseł nawiązywał wyraźnie do rozwiązań występujących w regulaminie Reichstagu²⁷. Wniosek

²² „Wolno wystosować interpelacje do Wojewody i Rady Wojewódzkiej, podpisane przynajmniej przez 7 członków Sejmu. Jest to przepis zgodny ze statutem organicznym. Interpelację otrzymuje Wojewoda, o ile jest zwrócona do Wojewody lub Rady Wojewódzkiej, z zapytaniem, czy chce udzielić wyjaśnień. O ile Wojewoda lub Rada Wojewódzka oznaczy dzień, w którym chce się oświadczyć, na dzień ten Marszałek stawia interpelację na porządek dzienny. O ile Rada Wojewódzka przez trzy tygodnie nie odpowie, Marszałek stawia interpelację na porządek dzienny. Odpowiedź może także nastąpić na piśmie. Sejm może ją przyjąć do wiadomości lub jej nie przyjąć”. APK, Sejm Śląski 537, s. 25; Sejm Śląski 731, s. 9; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 5. Należy zauważyć, że kilka zdań komentarza K. Wolnego wykracza poza tekst projektu art. 44 regulaminu i bardzo żywo przypomina postanowienia art. 32—33 regulaminu obrad Sejmu Rzeszy Niemieckiej. Por. K. Perls: *Das autonome Reichstagsrecht. Die Geschäftsordnung und die Observanz des Reichstages in systematischer Darstellung*. Berlin 1903, s. 65—66.

²³ Nie udało się odnaleźć sprawozdania Komisji Regulaminowej w tej sprawie; natomiast sam regulamin obrad Sejmu Śląskiego, uchwalony 13 października 1922 r., oznaczono jako druk Nr A. APK, Sejm Śląski 60, s. 13.

²⁴ APK, Sejm Śląski 537, s. 49; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 20.

²⁵ Ibidem.

²⁶ APK, Sejm Śląski 537, s. 17, 50; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 20.

²⁷ „Po odpowiedzi Rządu, czy to interpelant, czy to przewodniczący Klubu, który wnosi interpelację, stawia wniosek o otwarcie dyskusji. Wtedy Marszałek zapytuje, kto ten wniosek popiera i zazwyczaj potrzeba dla otwarcia dyskusji większej liczby posłów, zdaje się w parla-

posła Korfantego oznaczał w konsekwencji małą zmianę art. 44 projektu, przejmującego dosłownie sformułowania art. 45 regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 roku.

Druga poprawka dotyczyła zdania: „Odpowiedź na interpelację może być udzielona na piśmie”. Wnioskodawca proponował dodanie do tekstu słów: „»[...] jeśli interpelant na to wyraża z góry swą zgodę«, inaczej Rząd na piśmie odpowiedzi dać nie może”²⁸. Także i ta propozycja posła stanowiła nowość, gdyż regulamin Sejmu Ustawodawczego takiej formuły nie zawierał.

W dyskusji nad projektem art. 44 głos zabrał niemiecki poseł Sejmu Śląskiego — a zarazem senator Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej — Thomas Szczepońnik: „Co do wywodów posła Korfantego, pragnę zauważyć, że termin trzytygodniowy dla odpowiedzi chyba jest za długi i może należałoby zamiast 3 tygodni wstawić 2 tygodnie. Przecież województwo nie jest tak wielkie i nie będzie trudno Rządowi odpowiedzieć w ciągu 2 tygodni na pytania, które się mu stawia”²⁹. Po wyjaśnieniach Korfantego poseł Szczepońnik cofnął swój wniosek o skrócenie terminu odpowiedzi na interpelację: „Ponieważ to poseł Korfanty tak gorąco wstawia się za łagodną oceną rządu wojewódzkiego, to to mi przemawia do serca i cofam wniosek”³⁰.

Opracowany — być może przez Tymczasową Radę Wojewódzką — art. 44 projektu Tymczasowego regulaminu obrad Sejmu Śląskiego został przyjęty —

mencie niemieckim 60”. APK, Sejm Śląski 537, s. 50; Sejm Śląski 731, s. 16; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 20. W rzeczy samej poseł Korfanty zawyżył liczbę posłów niemieckich popierających wniosek o otwarcie dyskusji, gdyż art. 33 regulaminu obrad Reichstagu wymagał poparcia 50 posłów: „An die Beantwortung oder deren Ablehnung schliesst sich eine Beschprechung des Gegenstandes der Interpellation an unter der Voraussetzung, dass mindestens fünfzig Mitglieder dies beantragen”. K. P e r e l s: *Das autonome Reichstagsrecht...*, s. 66. Kilka zdań wystąpienia Korfantego powielano w treści myśli przemawiającego wcześniej posła Wolnego. Tak jeden, jak i drugi poseł nawiązywali bowiem do rozwiązań niemieckich, zwłaszcza w odniesieniu do tych fragmentów procedury interpelowania, których nie regulował art. 44 projektu regulaminu.

²⁸ APK, Sejm Śląski 537, s. 17, 50; Sejm Śląski 731, s. 16; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 20.

²⁹ APK, Sejm Śląski 537, s. 50—51; Sejm Śląski 731, s. 16—17; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 20—21. W oryginale w języku niemieckim: „Zu den Ausführungen des Abgeordneten Korfanty möchte ich bemerken, ob die Frist von drei Wochen zur Beantwortung nicht zu hoch gegriffen ist, ob nicht statt drei Wochen zwei Wochen zu setzen sind. Die Wojewodschaft ist doch nicht so gross, dass es der Regierung allzuschwer sein sollte, die Fragen, die an Sie gestellt werden, in zwei Wochen zu beantworten”. APK, Sejm Śląski 537, s. 13.

³⁰ APK, Sejm Śląski 537, s. 51; Sejm Śląski 731, s. 17; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 21. W oryginale w języku niemieckim: „Da es der Abgeordnete Korfanty ist, der so warm für eine milde Beurteilung der Wojewodschaftsregierung eintritt, geht mir das ans Herz und ich ziehe meinen Antrag zurück”. APK, Sejm Śląski 537, s. 13.

z dwiema poprawkami posła Korfantego — większością głosów³¹, stanowiąc o procedurze interpelowania do czasu uchwalenia regulaminu stałego.

Projekt art. 44 różnił się od art. 45 regulaminu Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej dwoma szczegółami: mniejszym poparciem interpelacji (7 podpisów, w Sejmie R.P. — 15 podpisów); krótszym terminem odpowiedzi na interpelację (3 tygodnie, w Sejmie Ustawodawczym — jeden miesiąc). Bardziej twórcze były zmiany wprowadzone poprawkami posła Korfantego: poparcie 13 posłów dla dyskusji nad interpelacją; wymóg uprzedniej zgody interpelantów na pisemną formę odpowiedzi na interpelację. I one jednak nie zmieniają faktu, że zasadniczy trzon postanowień art. 44 regulaminu śląskiego powstał pod przemożnym wpływem regulacji zawartych w art. 45 regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 roku.

Stały regulamin miał Sejm Śląski uchwalić w ciągu dwóch miesięcy. Zobowiązania tego pierwszy Sejm Śląski jednak nie dotrzymał, uchwalając nowy regulamin dopiero 31 stycznia 1923 roku³², a więc z półtoramiesięcznym opóźnieniem.

Ze sprawozdania Komisji Regulaminowej wiadomo, że Komisja „opracowała ostateczny regulamin na 6 posiedzeniach, mianowicie w dniu 7 XI, 10 XI, 17 XI, 26 XI, 27 XI, 15 XII 1922 roku”³³. Wypada w tym miejscu zauważyć — co wynika zresztą z przytoczonego dopiero co *calendarium* — że prace Komisji Regulaminowej przebiegały w czasie, gdy pierwszy bikameralny parlament II Rzeczypospolitej został już wybrany³⁴, ale jeszcze nie obradował³⁵. Izby nie miały oryginalnych, uchwalonych przez siebie regulaminów obrad, posilkowały

³¹ *Protokół drugiego posiedzenia Sejmu Śląskiego z dnia 13 października 1922 r.* APK, Sejm Śląski 537, s. 3; APK, Sejm Śląski 537, s. 52; Sejm Śląski 731, s. 17; spraw. sten. z 2. pos. Sejmu Śląskiego, 13 października 1922 r., łam 21.

³² Zgodnie ze słowami referenta Komisji Regulaminowej, posła Wiktora Rumpfelta: „Według regulaminu prowizorycznego, uchwalonego zaraz po otwarciu Sejmu, miał ostateczny regulamin być uchwalony w przeciągu 2 miesięcy. Niestety, rozmaite okoliczności złożyły się na to, że regulamin dotąd nie został przedstawiony, i złożyło się tak, że bezprawnie przemawiam tutaj, w Sejmie, i bezprawnie pobieram diety”. APK, Sejm Śląski 566, s. 9; Sejm Śląski 731, s. 410; spraw. sten. z 32. pos. Sejmu Śląskiego, 31 stycznia 1923 r., łam 8, 14.

³³ Druk nr 94; APK, Sejm Śląski 724, s. 161. Inną liczbę posiedzeń Komisji podał poseł Rumpfelt w sprawozdaniu ustnym: „Posiedzeń komisji regulaminowej było 7, na których rozpatrywano rozmaite sprawy sporne”. APK, Sejm Śląski 566, s. 9; Sejm Śląski 731, s. 410; spraw. sten. z 32. pos. Sejmu Śląskiego, 31 stycznia 1923 r., łam 8.

³⁴ Wybory do obu izb Sejmu odbyły się w pierwszej połowie listopada 1922 r.: „[...] zarządzam wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Głosowanie do Sejmu ma się odbyć dnia 5 listopada, a do Senatu dnia 12 listopada 1922 r.” Dekret z 18 sierpnia 1922 r. o zarządzaniu wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Dz.U.R.P. Nr 66, poz. 593.

³⁵ Naczelnik państwa zwołał obie izby na dzień 28 listopada 1922 r.: „[...] wybrane na skutek dekretu z dnia 18 sierpnia 1922 r. o zarządzeniu wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.R.P. Nr 66, poz. 593) — Sejm i Senat zwołuję do miasta stołecznego Warszawy na dzień 28 listopada 1922 r.” Dekret z 17 listopada 1922 r. o zwołaniu Sejmu i Senatu. Dz.U.R.P. Nr 100, poz. 914.

się więc — przez jakiś czas — regulaminem obrad Sejmu Ustawodawczego z 15 września 1921 roku.

Dopiero co odnotowane spostrzeżenia na temat czasu tworzenia projektu regulaminu śląskiego skonfrontujemy teraz z jednym ze zdań sprawozdania Komisji: „Wszelkie artykuły Tymczasowego Reg., z wyjątkiem niżej wymienionych, uchwalono bez zmiany, wzorując się na Tymczasowym Regulaminie Sejmu Śląskiego i Tymczasowym Regulaminie do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej”³⁶.

Wzorowanie się przez Komisję na regulaminie Senatu budzi niejakię zdumienie. Sejm Śląski bliższy był przecież Sejmowi niż Senatowi Rzeczypospolitej. Same zresztą konstytucje II Rzeczypospolitej wskazywały, że w wielu sprawach przepisy dotyczące Sejmu będą wiązały także Senat³⁷. Nadto druga izba miała taką samą regulację interpelowania, gdyż obie izby recypowały rozwiązania zawarte w regulaminie Sejmu Ustawodawczego. Jeśli więc wykluczyć ewidentną pomyłkę pisarską, to jedynym wytłumaczeniem powoływania się Komisji na tymczasowy regulamin Senatu wydaje się przypuszczenie, że Komisja w tym czasie regulaminem Sejmu R.P. po prostu nie dysponowała.

Wzory tymczasowego regulaminu Senatu, jak i tymczasowego regulaminu Sejmu Śląskiego — będące kontynuacją wpływów regulaminu obrad Sejmu Ustawodawczego — były i teraz znaczące i nie podlegały dyskusji.

Załącznik do druku nr 94 przewidywał w całym projekcie jedynie 9 postanowień ujętych inaczej niż w regulaminach tymczasowych, z czego siedem Komisja uchwaliła jednogłośnie, a dwa — większością głosów.

Nieznaczej zmianie uległ art. 44 projektu, poświęcony prawu do interpelowania. Komisja przyjęła go większością głosów: „Art. 44. ustęp IV. Zmienia się liczba z »13« na »10«. Przyjęto 5 przeciw 2 głosom”³⁸. Poprawka odnosila się do art. 44 ust. 1 zd. 4 projektu. Według regulaminu tymczasowego, brzmienie przepisu było następujące: „Po udzieleniu lub odmówieniu odpowiedzi przez Rząd, względnie przez Radę Wojewódzką, Marszałek na wniosek otwiera dyskusję, o ile wniosek ten znajdzie poparcie co najmniej 13 posłów”. Komisja Regulaminowa zaproponowała, by wielkość poparcia obniżyć do 10 posłów.

Uchwaloną w Komisji większością głosów propozycję jej sprawozdawca — poseł Wiktor Rumpfelt — komentował w sposób daleki od prawdy: „Art. 44,

³⁶ Druk nr 94; APK, Sejm Śląski 724, s. 161. Podobnie w sprawozdaniu ustnym: „Wzoruje się na prowizorycznym regulaminie i zarazem na tymczasowym regulaminie dla Senatu”. APK, Sejm Śląski 566, s. 9; Sejm Śląski 731, s. 410; spraw. sten. z 32. pos. Sejmu Śląskiego, 31 stycznia 1923 r., lam 8.

³⁷ „Art. 37. Postanowienia artykułów 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32 i 33 stosują się odpowiednio także do Senatu, względnie jego członków”. Ustawa z 17 marca 1921 r. Konstytucja Rzeczypospolitej. Dz.U.R.P. Nr 44, poz. 267.

„Art. 48. Art. 34—45, dotyczące Sejmu, stosuje się odpowiednio do Senatu”. Ustawa Konstytucyjna z 23 kwietnia 1935 r. Dz.U.R.P. Nr 30, poz. 227.

³⁸ Druk nr 94. Załącznik; APK, Sejm Śląski 724, s. 160.

który mówi o interpelacjach skierowanych do Rządu, został zmieniony o tyle, że zmienia się liczbę z trzynastu na dziesięć, ażeby mniejszym klubom, mniejszym ugrupowaniom dać możliwość interpelowania w ważnych sprawach”³⁹. Poseł sprawozdawca nie zauważył, że poparcie 10 posłów odnosilo się nie tylko do interpelacji skierowanych do Rządu, w znaczeniu „do wojewody”, lecz także do interpelacji skierowanych do Rady Wojewódzkiej. Nadto: poprawka wcale nie dotyczyła — jak komentował to poseł Rumpfelt — ułatwienia interpelowania, bo w dalszym ciągu do złożenia interpelacji wystarczało poparcie siedmiu posłów, lecz ułatwienia w zakresie otwarcia dyskusji nad interpelacją i odpowiedzią na interpelację.

Projekt małej zmiany art. 44 ust. 1 zd. 4 przyjęty został, podobnie jak w Komisji, większością głosów: „Marszałek: Art. 44. Poprawka proponuje, ażeby liczbę 13 zmienić na 10. Proszę tych posłów, którzy są za poprawką, powstać. Jest większość, a więc poprawka przeszła”⁴⁰.

Podsumowując rozwiązania dwóch regulaminów I Sejmu Śląskiego w zakresie procedury interpelowania, możemy stwierdzić, że dość ściśle naśladowały one schematy występujące w regulaminach Sejmu Ustawodawczego i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Jedyne — wzorowane na niemieckich — rozwiązania śląskie wprowadzone zostały w drodze poprawek posła Korfanteo w czasie drugiego plenarnego posiedzenia. Nadto: regulaminy śląskie zawierały przepis określający warunek otwarcia dyskusji nad interpelacją i nad odpowiedzią na interpelację, czego nie było w regulaminach ogólnopolskich.

Rozwiązania tożsame z regulaminami ogólnopolskimi przyjmowały regulaminy śląskie także w zakresie formy interpelacji.

Geneza art. 24 i 25 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego (z 17 czerwca 1930 roku)

Wybrany 11 maja 1930 roku Sejm Śląski drugiej kadencji⁴¹ zwołany został „do miasta Katowic na dzień 27 maja 1930 roku”⁴². Przewodniczący pierwszemu

³⁹ APK, Sejm Śląski 566, s. 10; Sejm Śląski 731, s. 411; spraw. sten. z 32. pos. Sejmu Śląskiego, 31 stycznia 1923 r., łam 9.

⁴⁰ APK, Sejm Śląski 566, s. 11; Sejm Śląski 731, s. 412; spraw. sten. z 32. pos. Sejmu Śląskiego, 31 stycznia 1923 r., łam 12.

⁴¹ „Dzień głosowania oznaczam na dzień 11 maja 1930 r.” Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 lutego 1930 r. o zarządzeniu wyborów do Sejmu Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 3, poz. 5.

⁴² Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 20 maja 1930 r. o zwołaniu Sejmu Śląskiego. Dz.U.Śl. Nr 11, poz. 14.

posiedzeniu marszałek ze starszeństwa — poseł Wojciech Korfanty — wystąpił z wnioskiem o przyjęcie regulaminu obrad I Sejmu Śląskiego, tj. regulaminu obrad z 31 stycznia 1923 roku, jako regulaminu tymczasowego: „Proponuję Panom, aby Panowie przyjęli regulamin ubiegłego Sejmu Śląskiego, jako tymczasowy regulamin”⁴³. Sejm przyjął wniosek przewodniczącego: „Nie słyszę sprzeciwu, stwierdzam, że regulamin ubiegłego Sejmu jako tymczasowy regulamin zostaje przyjęty”⁴⁴.

Prace nad nowym regulaminem zainicjował — na trzecim posiedzeniu plenarnym, w dniu 2 czerwca 1930 roku — wniosek Zespołu Posłów ChD i NPR o uchwalenie nowego regulaminu. We wniosku, oznaczonym jako druk nr 34/II, czytamy: „Załączony tu projekt obrad Sejmu Śląskiego jako regulamin stały. Wnioskodawcy wnoszą, aby projekt ten został przekazany Komisji Regulaminowej z tym, by do dnia 16 czerwca najdalej przedłożyła izbie przekazany jej projekt do uchwały”⁴⁵. Będący załącznikiem do druku nr 34/II chadecko-enpeerowski projekt regulaminu składał się z 88 artykułów, przy czym o prawie interpelowania stanowiły jego art. 26 i art. 27⁴⁶.

Dnia 17 czerwca 1930 roku, na piątym posiedzeniu plenarnym, sprawozdanie ustne Komisji Regulaminowej, oznaczone formalnie jako druk nr 57/II⁴⁷, przedstawił Sejmowi jej sprawozdawca — poseł Wojciech Korfanty⁴⁸. Ze sprawozdania wynika, że przedłożony plenum projekt nowego regulaminu był finalnym produktem „trzech długich posiedzeń” Komisji, która „częściowo po zaciętej i dosyć namiętnej dyskusji przedkłada nam, w oznaczonym przez plenum czasie, obecny regulamin do uchwalenia”⁴⁹.

⁴³ APK, Sejm Śląski 784, s. 2; spraw. sten. z 1. pos. II Sejmu Śląskiego, 27 maja 1930 r., łam 4.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Druk nr 34/II; APK, Sejm Śląski 783, s. 44; Sejm Śląski 760, s. 2, 3, 22, 116; Sejm Śląski 777, s. 19—20, 55; spraw. sten. z 2. pos. II Sejmu Śląskiego, 2 czerwca 1930 r., łam 3.

⁴⁶ APK, Sejm Śląski 760, s. 10 (tekst maszynopisu projektu, bez oznaczenia numerem druku); s. 30—31 (Projekt regulaminu obrad Sejmu Śląskiego według uchwał Komisji Regulaminowej. Tekst drukowany z naniesionymi na druk nr 34/II poprawkami i oznaczeniem — pismem ręcznym: „Druk 57/II dot. dr. 34/II”. Na pierwotnym tekście projektu umieszczono — ołówkiem — napis: „Druk 34/II”); s. 66—67 (Druk 57/II., dot. druku 34/II, uwzględniający w drukowanej formie — na s. 30—31 — poprawki oraz uwagi marszałka Wolnego, które z poprawek zgłoszonych na 5. posiedzeniu Sejmu Śląskiego zostały przyjęte, a które odrzucone). W tym druku nastąpiła też zmiana numeracji artykułów traktujących o prawie interpelowania: art. 26 i 27 druku 34/II oznaczone zostały w druku 57/II jako art. 24 i 25.

⁴⁷ W zbiorze 91 druków II Sejmu Śląskiego, oznaczonym sygnaturą „Sejm Śląski 783”, nie ma — niestety — tego druku. Druk nr 57/II, dot. druku 34/II, znajduje się natomiast w: APK, Sejm Śląski 760. Zob. uwagi w przyp. 46.

⁴⁸ APK, Sejm Śląski 777, s. 55—57; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 3—7.

⁴⁹ APK, Sejm Śląski 777, s. 55; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 3.

W stosunkowo długim i dość szczegółowym sprawozdaniu posła Korfanteo zwraca naszą uwagę kilka zdań, mających bezpośredni związek z tematem niniejszego przyczynku: „Wypadki ostatnich lat, jakie miały miejsce na terenie Sejmu Rzplitej, nareszcie skłoniły i Sejm, że on także podjął się rewizji swego regulaminu obrad. A ten nowy regulamin Sejmu Rzplitej jest niejako kwintesencją wszystkich nowych regulaminów, jakie zostały w parlamentach europejskich zaprowadzone. Jest on zbiorem doświadczeń porobionych w innych parlamentach.

Z tych przyczyn też Zespół Posłów Ch.D. i N.P.R. wzorował się na regulaminie obrad Sejmu Rzplitej, bo uważał, że byłoby bezproduktywną pracą wyszukiwać i zestawiać nowe przepisy z parlamentów innych państw, skoro to już uczynił Sejm Rzplitej w bardzo gruntownej pracy”⁵⁰.

W sprawozdaniu poseł Korfanty przedstawił kilka punktów projektu, co do których dziewięćosobowa Komisja Regulaminowa nie zajmowała jednolitego stanowiska i odnośnie do których dopiero głosowanie rozstrzygnęło o ostatecznym, tj. ujętym w druku nr 57/II, brzmieniu projektu. Z wypowiedzi posła sprawozdawcy nie wynika, by przepisy projektu dotyczące prawa interpelowania stanowiły przedmiot jakichkolwiek kontrowersji. Na końcu ustnego sprawozdania stenogram odnotowuje ostatnie zdanie posła sprawozdawcy: „Sądzę, że jako referent na tym mogę skończyć i zaproponować Wysokiej Izbie, ażeby przystąpiła do dyskusji nad poszczególnymi paragrafami i do uchwalenia ich”⁵¹.

Z tekstu uchwalonego 17 czerwca 1930 roku regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego wiadomo, że prawo interpelowania regulowały tak w regulaminie, jak i w jego projekcie dwa przepisy: art. 24 i 25⁵². Powodowani — cytowanymi dopiero co — słowami posła Korfanteo o wzorowaniu się Komisji Regulaminowej na regulaminie obrad Sejmu Rzeczypospolitej, dokonaliśmy przeglądu przepisów — obowiązującego w 1930 roku — regulaminu obrad Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej II kadencji. To właśnie ten regulamin miał na myśli — choć wyraźnie tego nie powiedział — sprawozdawca Korfanty. W czerwcu 1930 roku, w czasie prac Komisji Regulaminowej II Sejmu Śląskiego, najwyższym wewnętrznym prawem Sejmu Rzeczypospolitej II kadencji był — sześciokrotnie nowelizowany⁵³

⁵⁰ APK, Sejm Śląski 777, s. 56; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 5.

⁵¹ APK, Sejm Śląski 777, s. 57; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 7.

⁵² Regulamin obrad Sejmu Śląskiego. Drukarnia Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego Katowice. Bez daty wydania, s. 11—12. Nad ostateczną formą druku projektu regulaminu pracowano niemal do piątego posiedzenia Sejmu, o czym świadczy — skierowane do Drukarni Wojewódzkiej 14 czerwca 1930 r. — pismo kierownika Kancelarii Sejmu Śląskiego: „Do Drukarni Wojewódzkiej, na ręce P. Kleinerta. Dodatkowo. Na zamówionych projektach regulaminu obrad Sejmu Śląskiego uprasza się o umieszczenie na wolnej prawej stronie u góry następująco: »Druk 57/II. dot. dr. 34/II«”. APK, Sejm Śląski 760, s. 4.

⁵³ Ostatnią nowelizację wprowadziła uchwała Sejmu R.P. z 21 grudnia 1929 r.

— regulamin obrad Sejmu uchwalony dnia 16 lutego 1923 roku⁵⁴. W zakresie regulacji prawnej prawa interpelacji wzorem dla art. 24 i 25 regulaminu obrad Sejmu Śląskiego stały się art. 25 i 26 znowelizowanego regulaminu obrad Sejmu R.P. z 16 lutego 1923 roku. O tym, że tak było naprawdę, świadczy porównanie obu zestawionych poniżej tekstów.

Artykuł 25 i 26 Regulaminu obrad
Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 16 lutego 1923 roku

„Art. 25

Interpelacje, skierowane do Rządu, winny być podpisane przynajmniej przez 15 posłów.

Marszałek ma prawo żądania od interpelantów usunięcia z interpelacji wyrazów nie odpowiadających powadze Sejmu i w tym celu może ogłoszenie interpelacji odłożyć do następnego posiedzenia”.

„Art. 26

Po przyjęciu interpelacji Marszałek przesyła ją Prezesowi Rady Ministrów.

O ile interpelanci nie zadowolą się odpowiedzią, względnie o ile w ciągu 6 tygodni Rząd nie udzieli odpowiedzi, Marszałek na żądanie interpelantów (art. 25 ust. 1) umieszcza interpelację na porządku dziennym. Dyskusja nad interpelacją następuje tylko w wypadkach, w których Sejm swą uchwałą uzna potrzebę dyskusji po wysłuchaniu treści interpelacji, ewentualnie udzielonej odpowiedzi Rządu, oraz krótkim, trwającym nie dłużej niż 10 minut, umotywowaniu przez jednego z interpelantów konieczności odbycia dyskusji. W dyskusji może być postawiony wniosek, że Sejm przyjmuje, względnie nie przyjmuje, odpowiedź do wiadomości lub też wzywa Rząd do udzielenia odpowiedzi na plenarnym posiedzeniu w określonym terminie”.

Artykuł 24 i 25 Regulaminu obrad Sejmu Śląskiego z 17 czerwca 1930 roku

„Art. 24

Interpelacje skierowane do Rządu, Wojewody lub Rady Wojewódzkiej winny być podpisane przynajmniej przez 5 posłów.

Marszałek ma prawo żądania od interpelantów usunięcia z interpelacji wyrazów nie odpowiadających powadze Sejmu i w tym celu może ogłoszenie interpelacji odłożyć do następnego posiedzenia”.

„Art. 25

Po przyjęciu interpelacji Marszałek przesyła ją Rządowi, Wojewodzie lub Radzie Wojewódzkiej (Władza Wykonawcza).

⁵⁴ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. Okres II. Regulamin obrad Sejmu uchwalony dnia 16 lutego 1923 r. Uzupełniony zgodnie z uchwałami Sejmu z dnia 11 X 1923 r., 30 XI 1923 r., 14 XI 1924 r., 18 XII 1924 r., 22 I 1929 r. i 21 XII 1929 r. Warszawa 1930. Por. też: *Historia państwa i prawa Polski 1918—1939*. Część 1. Red. F. Ryszka. Warszawa 1962, s. 126.

O ile interpelanci nie zadowolą się odpowiedzią, względnie o ile w ciągu 3 tygodni odpowiednia władza wykonawcza nie udzieli odpowiedzi, Marszałek na żądanie interpelantów — art. 24 ust. 1. — umieszcza interpelację na porządku dziennym. Dyskusja nad interpelacją następuje tylko w wypadkach, w których Sejm swą uchwałą uzna potrzebę dyskusji po wysłuchaniu treści interpelacji, ewentualnie udzielonej odpowiedzi władzy wykonawczej, oraz krótkim, trwającym nie dłużej niż 10 minut, umotywowaniu przez jednego z interpelantów konieczności odbycia dyskusji. W dyskusji może być postawiony wniosek, że Sejm przyjmuje, względnie nie przyjmuje, odpowiedzi do wiadomości lub też wzywa odpowiednią władzę wykonawczą do udzielenia odpowiedzi na plenarnym posiedzeniu w określonym terminie”.

Analiza formy i treści przepisów tych dwóch regulaminów dowodzi ponad wszelką wątpliwość, że śląski regulamin był niemal wierną kopią regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej czy — jak się wówczas na Śląsku wyrażano — Sejmu państwowego. Elementami różnicującymi były w tekście regulaminu śląskiego: częściowo inne określenie adresatów interpelacji (wojewoda, rząd, Rada Wojewódzka) i inny, krótszy termin udzielenia odpowiedzi na interpelację (trzy tygodnie). Niewolnicze trzymanie się — przez Komisję Regulaminową — rozwiązań ogólnopolskich doprowadziło zresztą do nieoczekiwanego efektu, tj. do przyznania posłom Sejmu Śląskiego prawa do interpelowania samej Rady Ministrów, mimo że art. 14 ustawy konstytucyjnej z 15 lipca 1920 roku pozwalał interpelować jedynie wojewodę i Radę Wojewódzką⁵⁵.

W dyskusji plenarnej, jaka nastąpiła po referacie posła Korfantego, zastrzeżenia do art. 24 i 25 projektu, a więc i odpowiednie wnioski, wniosło dwóch posłów: przewodniczący prorzadowego Klubu Narodowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Pracy⁵⁶ poseł Józef Witczak i śląski komunista, będący, jako tzw. *dziki poseł*, poza strukturą klubową — Józef Mikołaj Wieczorek.

Pierwszy z nich wystąpił z wnioskiem o skreślenie art. 24 i 25 projektu. Prezes Klubu poprawkę uzasadniał następująco: „Pozwalam sobie zwrócić uwagę, że art. 14 Statutu Organicznego postanawia, że sposób interpelacji określi

⁵⁵ Ten nielegalny stan usunęła dopiero nowela regulaminu uchwalona 24 września 1935 r. Zob. APK, Sejm Śląski 1029, s. 3, 4; spraw. sten. z 1. pos. IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 r., lam 6, 8.

⁵⁶ Narodowe Chrześcijańskie Zjednoczenie Pracy było stronnictwem afiliowanym do Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem, choć statutowo odrębnym. Po powołaniu Obozu Zjednoczenia Narodowego zgłosiło doń formalny akces. Organizacyjną odrębność Zjednoczenie utrzymało do końca, mimo że „od zgłaszających się doń partii i grup politycznych wymagano rozwiązania się”. J. Holzer: *Mozaika polityczna Drugiej Rzeczypospolitej*. Warszawa 1974, s. 310, 317, 319. J. Holzer używa błędnej nazwy stronnictwa: **Narodowo-Chrześcijańskie Zjednoczenie Pracy**, zamiast: **Narodowe Chrześcijańskie Zjednoczenie Pracy**. Ścisłe związki Zjednoczenia z Bezpartyjnym Blokiem Współpracy z Rządem podkreślał sam statut partii, nazywając Zjednoczenie także **Bezpartyjnym Blokiem Współpracy z Rządem na Śląsku**.

przyszła ustawa o ustroju wewnętrznym województwa śląskiego. Otóż jeżeli ta ustawa zostanie uchwalona i gdy w niej będą przepisy o sposobie wnoszenia interpelacji, to ustawa ta będzie obowiązywała nie tylko nas posłów, ale również władze. Dzisiaj, gdy takiej ustawy nie ma, gdy jest tylko regulamin Sejmu, który posłów obowiązuje, który z tego powodu, że nie obowiązuje nikogo poza nami, dlatego nie może być ogłoszony w Dzienniku Ustaw Śląskich, jest istotnie w tej formie iluzoryczny, dlatego że na interpelacje, zgłoszone według treści tych artykułów projektowanych, na te interpelacje Rząd nie musi reagować, może je odesłać dlatego, że nie mamy ustawy, która by na niego nałożyła obowiązek odpowiadania na takie interpelacje. Wobec tego, że nie poleca się z punktu widzenia ustawodawczego i z punktu widzenia prawnego robić przepisów iluzorycznych, wobec tego uważamy, że te przepisy są zupełnie zbyteczne i wnosimy o skreślenie ich”⁵⁷.

Posel Wieczorek wnioskował, by interpelacje mógł wnosić indywidualnie także jeden poseł: „Proponuję ażeby Panowie przyjęli naszą poprawkę, aby interpelacja skierowana do Wojewody albo do Rady Wojewódzkiej mogła być podpisana przez jednego posła, abyśmy mogli interpelować we wszystkich sprawach, jakie zachodzą na Górnym Śląsku przy terrorze, uwięzieniach robotników czy katowaniu ich przez policję”⁵⁸. Za uwagę posła Wieczorka o katowaniu robotników przez policję marszałek Konstanty Wolny przywołał posła do porządku, sam zaś wniosek — podpisany tylko przez dwóch posłów — uznał, z formalnych przyczyn, za nieważny⁵⁹.

Na zarzuty posła Witczaka — powtórzone zresztą jeszcze raz⁶⁰ — miejscami ostro, używając merytorycznych argumentów, zareagował sprawozdawca posel Korfanty: „My wiemy, jak się interpretacje⁶¹ traktuje w konstytucji Rzeczypospolitej, i wiemy, jak się wyszukuje podstawy prawne dla hocków-klocków z Sejmem i te same hocki-klocki przed chwilą słyszeliśmy z ust p. Witczaka. Na taką interpretację, dokonywaną przez p. Witczaka na wzór p. Min. Sprawiedliwości Cara, większość tego Sejmu nie pójdzie. (P. Witczak: To jest obraza Ministra Sprawiedliwości!). Czy to p. Cara można w ogóle obrazić? [...] Prawo do interpelacji przysługuje każdemu parlamentowi, a Statut Organiczny przyznaje także Sejmowi Śl.

⁵⁷ APK, Sejm Śląski 777, s. 64; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 21—22.

⁵⁸ APK, Sejm Śląski 777, s. 64; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 22.

⁵⁹ Obowiązujący regulamin wymagał co najmniej pięciu podpisów pod wnioskiem, gdy tymczasem poprawkę podpisali jedyni dwaj komunistyczni posłowie II Sejmu Śląskiego: Józef Mikołaj Wieczorek i Paweł Komander. APK, Sejm Śląski 777, s. 64; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 22.

⁶⁰ APK, Sejm Śląski 777, s. 65; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 23.

⁶¹ Tak w stenogramie, choć poseł W. Korfanty miał zapewne na myśli **interpelacje**.

to prawo i dotychczas żadna władza wykonawcza tego prawa do wnoszenia interpelacji nie kwestionowała i na interpelacje dawała odpowiedzi⁶². [...] regulamin nigdy nie określa istoty prawa, tylko sposób i formę, w jakiej dany poseł może korzystać z przysługujących mu praw ugruntowanych w konstytucji. Jeżeli mówi się o interpelacji, to mówi się o jej formie, w jaki sposób można korzystać z prawa interpelacji do Rządu, które jest uregulowane w Statucie Organicznym”⁶³.

Wniosek posła Witczaka o skreślenie przepisów stanowiących o prawie interpelacji upadł w głosowaniu, w konsekwencji czego marszałek Wolny mógł stwierdzić, że „art. 24 i 25 jest przyjęty w brzmieniu proponowanym przez Komisję”⁶⁴.

Geneza art. 84 regulaminu obrad IV Sejmu Śląskiego z 11 marca 1936 roku

Uchwalone po myśli ogólnopolskich przepisów o interpelowaniu art. 24 i 25 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego obowiązywały *in corpore* do 24 września 1935 roku, a w zakresie materii wykraczającej poza przyjętą wtedy nowelę aż do 11 marca 1936 roku, tj. do czasu uchwalenia nowego regulaminu.

W czasie pierwszego posiedzenia IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 roku, poseł Karol Grzesik, wybrany na tym samym posiedzeniu marszałkiem Sejmu Śląskiego, wystąpił z wnioskiem o zatwierdzenie — jako regulaminu obrad IV Sejmu — regulaminu z 17 czerwca 1930 roku, z jego zmianami dokonanymi w latach 1930, 1931 i 1932, a także zmianami, które sam poseł zaproponował⁶⁵. Zmiany, z których propozycją poseł Grzesik wystąpił, obejmowały trzy grupy przepisów. Przepisy grupy pierwszej — wśród nich były też korekty art. 24 i 25 regulaminu z 17 czerwca 1930 roku — miały zostać uchwalone natychmiast, tj. już na pierwszym posiedzeniu nowego Sejmu. Resztę zmian, ujętych w grupie drugiej i trzeciej, poseł proponował odesłać do Komisji Regulaminowej: „[...] tam te rzeczy wymienione w punkcie II i III mego wniosku mogą być szczegółowo przepracowane”⁶⁶.

⁶² APK, Sejm Śląski 777, s. 65; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 23.

⁶³ APK, Sejm Śląski 777, s. 65; spraw. sten. z 5. pos. II Sejmu Śląskiego, 17 czerwca 1930 r., łam 24.

⁶⁴ Ibidem.

⁶⁵ Druk nr 1/IV, s. 1—4; APK, Sejm Śląski 1061, s. 1—4; Sejm Śląski 1029, s. 3; spraw. sten. z 1. pos. IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 r., łam 5.

⁶⁶ APK, Sejm Śląski 1029, s. 4; spraw. sten. z 1. pos. IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 r., łam 8.

Druk nr 1/IV, obejmujący przedmiotowy wniosek Grzesika, zawierał w grupie I postulat natychmiastowej zmiany art. 24 i 25 dotychczasowego regulaminu, polegającej na pozbawieniu posłów śląskich prawa interpelowania Rządu: „W ust. 1 art. 24 skreśla się słowo: »Rządu«; W ust. 1 art. 25 skreśla się słowo: »Rządowi«”⁶⁷. W uzasadnieniu propozycji tych skreśleń poseł wnioskodawca wskazywał na potrzebę uzgodnienia dotychczasowego regulaminu ze stanem prawnym, a w szczególności z art. 14 statutu organicznego⁶⁸. Propozycje zmian regulaminu w zakresie punktu I wniosku posła Grzesika zostały przyjęte w głosowaniu: „Kto jest za wnioskiem p. posła Grzesika? Stwierdzam, że wszyscy się godzą. Punkt 1-szy wniosku, dotyczący zmiany regulaminu sejmowego, jest przyjęty. Resztę przekazuję Komisji Regulaminowej”⁶⁹.

Dokonana w błyskawicznym tempie nowela art. 24 i 25 regulaminu z 17 czerwca 1930 roku przyniosła w ten sposób kolejny, czwarty, element różniący — przez pięć miesięcy — regulamin II Sejmu Śląskiego od jego wyjściowego wzoru, tj. art. 25 i 26 regulaminu obrad Sejmu R.P. z 16 lutego 1923 roku.

Wbrew oczekiwaniom, Komisja Regulaminowa nie zajmowała się już opracowaniem zmian dotychczasowego regulaminu zawartych w punktach II i III wniosku posła Karola Grzesika, lecz przedłożyła Sejmowi projekt nowego regulaminu, zawarty w druku nr 34/IV: „Z uwagi na uskutecznione już w ubiegłych latach kilkakrotne zmiany regulaminu uchwaliła Komisja Regulaminowa nadać regulaminowi nowe brzmienie, dostosowane do zmienionych warunków i zleciła tę pracę podpisanemu sprawozdawcy”⁷⁰.

Doktor Włodzimierz Dąbrowski, przedkładający Sejmowi jako poseł sprawozdawca — po pięciu miesiącach od wrześniowej noweli — projekt nowego regulaminu, ani słowem nie wspomniał o wykorzystaniu przez Komisję Regulaminową rozwiązań występujących w regulaminach ogólnopolskich. Zupełnie inaczej niż robili to w poprzednich Sejmach Konstancy Wolny i Wojciech Korfanty, poseł Dąbrowski⁷¹ mówił jedynie o swej pracy i o uzupełnianiu pierwotnego projektu uwagami poszczególnych posłów, czynionymi tak indywidualnie, jak i na posiedzeniach Komisji⁷².

⁶⁷ Druk nr 1/IV, s. 1; APK, Sejm Śląski 1061, s. 1; Sejm Śląski 1029, s. 3; spraw. sten. z 1. pos. IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 r., lam 6.

⁶⁸ Druk nr 1/IV, s. 4; APK, Sejm Śląski 1061, s. 4; Sejm Śląski 1029, s. 4; spraw. sten. z 1. pos. IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 r., lam 8.

⁶⁹ APK, Sejm Śląski 1029, s. 4; spraw. sten. z 1. pos. IV Sejmu Śląskiego, 24 września 1935 r., lam 8.

⁷⁰ Druk nr 34/IV, dotyczy druku nr 1/IV: „Sprawozdanie Komisji Regulaminowej Sejmu Śląskiego z dnia 28 lutego 1936 r. w sprawie regulaminu Sejmu Śląskiego”, strona bez paginacji; APK, Sejm Śląski 1061, s. 326; Sejm Śląski 1035, s. 66; spraw. sten. z 7. pos. IV Sejmu Śląskiego, 11 marca 1936 r., lam 8.

⁷¹ J. Ciągwa: *Dąbrowski Włodzimierz (1892—1942)*. W: *Śląski słownik biograficzny...*, T. 3, s. 79—83.

⁷² Druk nr 34/IV dotyczy druku nr 1/IV, s. 1; APK, Sejm Śląski 1061, s. 326; Sejm Śląski 1035, s. 66; spraw. sten. z 7. pos. IV Sejmu Śląskiego, 11 marca 1936 r., lam 8.

Wbrew jednak temu, co można by wnosić ze skąpych uwag posła sprawozdawcy, i ten projekt nie zawierał z całą pewnością — zarówno w ujęciu całościowym, jak i przepisów o prawie interpelacji — rozwiązań oryginalnych. Uzasadnieniem takiego sądu może być proste zestawienie art. 88 regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 5 października 1935 roku i art. 84 tak projektu regulaminu, jak i obowiązującego już regulaminu obrad IV Sejmu Śląskiego z 11 marca 1936 roku. Zauważyć przy tym należy, że identyczna jest nie tylko forma i treść artykułów, lecz także ich systematyka.

Artykuł 88 Regulaminu obrad
Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 5 października 1935 roku

„Art. 88

(1) Interpelacje, po przyjęciu ich do łaski marszałkowskiej, będą odesłane do Prezesa Rady Ministrów bez rozprawy.

(2) Prezes Rady Ministrów lub interpelowany Minister udzieli odpowiedzi lub uzasadni odmowę udzielenia wyjaśnień bądź na piśmie, bądź ustnie.

(3) Marszałek Sejmu prześle odpowiedź pisemną interpelantowi.

(4) Na żądanie interpelanta Marszałek wniesie interpelację na porządek dzienny posiedzenia plenarnego Sejmu; Marszałek wniesie również interpelację na porządek dzienny, jeżeli Prezes Rady Ministrów lub interpelowany Minister zawiadomi go, że zamierza udzielić ustnej odpowiedzi.

(5) Sejm, po wysłuchaniu treści interpelacji i odpowiedzi Rządu, rozstrzygnie, czy ma się odbyć rozprawa.

(6) W rozprawie poza przedstawicielem Rządu może zabrać głos interpelant oraz jeden z posłów zajmujący odmienne od interpelanta stanowisko”.

Artykuł 84 Regulaminu obrad
Sejmu Śląskiego z 11 marca 1936 roku

„(1) Interpelacje, po przyjęciu ich do łaski marszałkowskiej, będą odesłane do Wojewody bez rozprawy.

(2) Wojewoda udzieli odpowiedzi lub uzasadni odmowę udzielenia wyjaśnień bądź na piśmie, bądź ustnie.

(3) Marszałek Sejmu prześle odpowiedź pisemną interpelantowi.

(4) Na żądanie interpelantów Marszałek wniesie interpelację na porządek dzienny posiedzenia plenarnego Sejmu; Marszałek wniesie również interpelację na porządek dzienny, jeżeli Wojewoda zawiadomi go, że zamierza udzielić ustnej odpowiedzi, względnie gdy upłynie czasokres 3 tygodni od wniesienia interpelacji.

(5) Sejm po wysłuchaniu treści interpelacji i odpowiedzi Wojewody rozstrzygnie, czy ma się odbyć rozprawa.

(6) W rozprawie poza przedstawicielem Rządu może zabrać głos jeden z interpelantów oraz jeden z posłów zajmujących odmienne od interpelantów stanowisko”.

Porównanie przepisu śląskiego z jego wcześniejszym wzorem ogólnopolskim doprowadza nas do konkluzji, że zmiany merytoryczne dotyczą — co zrozumiałe — innego ujęcia adresatów interpelacji: w regulaminie Sejmu R.P. — prezes Rady Ministrów czy interpelowany minister; w regulaminie śląskim — wojewoda. W drugim przypadku niezrozumiałe, a zarazem sprzeczne z art. 14 statutu organicznego, jest pominięcie Rady Wojewódzkiej jako ewentualnego adresata interpelacji.

Drugą różnicę dostrzegamy, porównując tekst ust. 4 obu artykułów. Otóż tekst regulaminu śląskiego jest dłuższy o końcowy fragment: „[...] względnie gdy upłynie czasokres 3 tygodni od wniesienia interpelacji”.

Wydaje się, że ten dodatek w ust. 4 art. 84, określający pośrednio termin, w jakim wojewoda powinien udzielić odpowiedzi (wyjaśnień) na interpelację, pojawił się poniekąd z konieczności. Chodzi mianowicie o to, że śląska ustawa autonomiczna nie zawierała przepisu na temat okresu oczekiwania przez interpellantów na odpowiedź organu interpelowanego. Inaczej było w konstytucji kwietniowej, której art. 45 pkt 3 zobowiązywał interpelowanego do udzielenia odpowiedzi w ciągu 45 dni. Tak więc przepis dotyczący terminu był w ogólnopolskim regulaminie niepotrzebny, a w regulaminie śląskim — konieczny. Nie ma wątpliwości, że brak takiego przepisu w regulaminie śląskim mógłby bardzo skomplikować praktykę interpelowania, zwłaszcza w zakresie tych faz postępowania interpelacyjnego, które dotyczyły reakcji interpellantów na odpowiedź (wyjaśnienia) interpelowanego.

Kilka postanowień dotyczących prawa interpelowania, tj. przepisy określające formę interpelacji (forma pisemna, język polski, liczba podpisów pod interpelacją), znalazło — w obu regulaminach — unormowanie poza cytowanymi tekstami art. 88, względnie art. 84.

Dwie regulacje dotyczące formy interpelacji, oczywiście przy nieco innej numeracji przepisów, przyjęły formę identycznych zdań: „Przedmiotem obrad Sejmu mogą być: d) interpelacje” (art. 30 regulaminu Sejmu R.P. i art. 31 e regulaminu Sejmu Śląskiego). Prawie identyczne rozwiązania przewidywały oba regulaminy, stanowiąc o obowiązku sporządzania interpelacji w formie pisemnej: „Projekty ustaw, wnioski i interpelacje sporządza się na piśmie w czterech jednobrzmiących egzemplarzach” (art. 32 regulaminu Sejmu R.P.). Elementem różniącym jest końcówka zdania — „w czterech jednobrzmiących egzemplarzach” — której nie ma w art. 33 regulaminu śląskiego. Artykuł 31 regulaminu z 1935 roku i art. 32 regulaminu z 1936 roku nie dopuszczały możliwości sporządzania interpelacji w języku innym niż polski, skoro: „Językiem obrad Sejmu jest język polski; będzie on wyłącznie używany w pracach Sejmu, jego organów⁷³ oraz w Biurze Sejmu”. W Sejmie Rzeczypospolitej interpelacja wymagała poparcia 15 posłów (art. 25 Sejmu R.P.), w Sejmie Śląskim — 3 posłów (art. 34 ust. 1

⁷³ W tekście regulaminu śląskiego: „organach”.

regulaminu śląskiego). Były wreszcie postanowienia dwóch artykułów regulaminu z 1935 roku dotyczące się sposobu składania projektów ustaw, wniosków i interpelacji (art. 33)⁷⁴ oraz postępowania marszałka w sytuacji, gdy uzasadnienie projektu ustawy, wniosku lub interpelacji zawiera niewłaściwe zwroty i wyrazy (art. 35)⁷⁵, które nie zostały zaaprobowane przez Sejm Śląski i których w tekście regulaminu IV Sejmu Śląskiego nie ma.

Brak odpowiedników art. 33 ust. 1 oraz art. 35 regulaminu ogólnopolskiego w postanowieniach regulaminu Sejmu Śląskiego IV kadencji powoduje, że proces wnoszenia interpelacji był na Śląsku bardziej liberalny niż w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej.

Ujmując rzecz generalnie, możemy stwierdzić, że w ramach przepisów dotyczących formy interpelacji, a więc przepisów znajdujących się poza — poświęconym wyłącznie interpelacjom — art. 84 regulaminu z 11 marca 1936 roku, zależność rozwiązań śląskich od ogólnopolskich nie jest tak absolutna, jak w przepisie określającym procedurę interpelowania, niemniej jednak nie tylko zauważalna, lecz i istotna.

Nieco wniosków

Brak ustawy o wewnętrznym ustroju województwa śląskiego, regulującej — na podstawie art. 14 statutu organicznego — szczegóły prawa do interpelowania, spowodował, że prawo to określały regulaminy obrad Sejmu Śląskiego kolejnych kadencji.

⁷⁴ „Art. 33. (1) Posel może złożyć projekt ustawy, wniosek lub interpelację tylko we własnym imieniu. (2) Projekty ustaw, zgłaszane przez posłów, wnioski poselskie i interpelacje — składa się do łaski marszałkowskiej na posiedzeniu Sejmu; stają się one częścią składową obrad Sejmu z chwilą oznajmienia Izbie przez Marszałka o ich przyjęciu do łaski marszałkowskiej. (3) Marszałek oznajmi o przyjęciu do łaski marszałkowskiej projektu ustawy, wniosku lub interpelacji bądź na posiedzeniu, na którym zostały złożone, bądź na najbliższym posiedzeniu Sejmu”. Art. 34 ust. 1 zd. 3 regulaminu śląskiego — „O wpłynięciu wniosku Marszałek podaje do wiadomości Izby na końcu tego posiedzenia, na którym wniosek został zgłoszony, bądź na najbliższym posiedzeniu, komunikuje jednocześnie, do jakiej go przesyła komisji” — odpowiada częściowo art. 33 ust. 3 regulaminu z 5 października 1935 r. Przepis regulaminu śląskiego dotyczy jednak tylko wniosków, pomijając wyraźnie interpelacje poselskie.

⁷⁵ „Art. 35. Marszałek może zażądać od wnioskodawcy usunięcia z uzasadnienia projektu ustawy bądź wniosku lub interpelacji — zwrotów lub wyrazów, nieodpowiadających godności Sejmu lub powadze obrad i uzależnić od zastosowania się wnioskodawcy do tego żądania przyjęcie projektu ustawy, wniosku lub interpelacji do łaski marszałkowskiej”. Nieco podobny przepis — ograniczony jednak tylko do interpelacji — zawierał art. 24 ust. 2 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego.

Z analiz przeprowadzonych w niniejszym przyczynku wynika, że przepisy o interpelowaniu zawarte w czterech regulaminach śląskiego parlamentu, tj. w art. 44 dwóch regulaminów I Sejmu Śląskiego (z 13 października 1922 roku i z 31 stycznia 1923 roku), w art. 24 i 25 regulaminu obrad II Sejmu Śląskiego (z 17 czerwca 1930 roku), znowelizowanych nieco 24 września 1935 roku, wreszcie w art. 84 regulaminu IV Sejmu Śląskiego (z 11 marca 1936 roku), były dalekie od oryginalności, stanowiąc niemal kopie poprzedzających je w czasie regulaminów zarówno Sejmu Ustawodawczego (regulaminy I Sejmu Śląskiego), jak i bikameralnych sejmów II Rzeczypospolitej. Pewien, zresztą niewielki, zakres oryginalności można dostrzec jedynie w tych fragmentach przepisów regulaminów I i II Sejmu Śląskiego, które formułowały warunki dopuszczalności dyskusji nad interpelacją i nad odpowiedzią na interpelację. Śląskie przepisy stanowiły w tym zakresie pewnego rodzaju naddatek do przepisów ogólnopolskich regulaminów obrad, gdyż te ostatnie takich regulacji nie zawierały.

Recepcja ogólnopolskich przepisów interpelowania dotyczyła — co jest oczywiste — jedynie reguł podstawowych. Postanowienia szczegółowe musiały być — z natury rzeczy — odmienne. A więc w śląskich regulaminach musiały się pojawić inne nazwy adresatów interpelacji: zamiast rządu i prezesa Rady Ministrów — wojewoda śląski i Rada Wojewódzka; inne były terminy oczekiwania na wyjaśnienia organów interpelowanych — 30 dni w regulaminach Sejmu R.P., 3 tygodnie w regulaminach śląskich; różna wielkość poparcia interpelacji: 15 podpisów w regulaminach ogólnopolskich, 7, 5 czy 3 — w regulaminach Sejmu Śląskiego.

W regulaminie II Sejmu Śląskiego niemal mechaniczna recepcja wzorów ogólnopolskich sięgnęła tak daleko, że regulamin śląski z 17 czerwca 1930 roku przyznał posłom śląskim prawo interpelowania samej Rady Ministrów.

Daleko idącą zależność — tak formalną, jak i merytoryczną — regulaminów śląskich od ogólnopolskich wzorów można dostrzec — bez trudu — w przepisach dotyczących formy interpelacji. W tym zakresie regulaminy śląskie kopiowały dosłownie odpowiednie postanowienia regulaminu Sejmu Ustawodawczego, a potem regulaminów Sejmu R.P., określające warunki formalne interpelacji, pozwalające na jej przyjęcie przez marszałka: pisemna forma interpelacji, sporządzenie interpelacji w języku polskim, usunięcie z interpelacji wyrazów nieodpowiadających powadze Sejmu.

Pozostaje jeszcze odpowiedzieć na pytanie, dlaczego Sejm Śląski zdecydował się na dość ścisłą recepcję ogólnopolskich wzorów prawa o interpelowaniu. Wydaje się, że odpowiedź na to pytanie znajdziemy już w samych dokumentach, obrazujących proces tworzenia śląskich regulaminów. W materiałach tych, zwłaszcza w wypowiedziach posłów sprawozdawców, pojawiają się takie wyrażenia, jak: „aby sobie pracę ułatwić” czy „byłoby bezproduktywną pracą wyszukiwać i zestawiać nowe przepisy z parlamentów innych państw, skoro to już uczynił Sejm Rzplitej w bardzo gruntownej pracy”. W dalekim tle majaczy obawa Komisji Regulaminowej, czy potrafiłaby — nie mając odpowiedniego doświadczenia

politycznego — przygotować w krótkim czasie własny, oryginalny regulamin. Droga ku recepcji ogólnych zasad interpelowania została w ten sposób otwarta, co — oczywiście — nie wykluczało oryginalnych rozwiązań szczegółowych, przystosowujących postanowienia ogólnopolskie do warunków śląskich.

Józef Ciągwa

Die Genese der rechtlicher Regelung von parlamentarischen Anfragen im Schlesischen Sejm in den Jahren 1922—1939

Zusammenfassung

Das fehlende Gesetz über innere Verfassung der Schlesischen Wojewodschaft, das die Einzelheiten des Interpellationsrechtes auf Grund des Art. 14. des organischen Statuts rechtlich regeln sollte, verursachte, dass dieses Recht mit den Tagungsordnungen des Schlesischen Sejms in dessen einzelnen Amtsperioden geregelt war.

Zur Erforschung des im Titel erscheinenden Problems wurden die Archivalien der 17. Gruppe (*Schlesischer Sejm*) verwendet, und darunter vor allem: die Sitzungsprotokolls der Ordnungskommission, die Sejmdruckschriften, stenographische Berichte über Plenarsitzungen des Schlesischen Sejms, die Sitzungsordnungen des Gesetzgeberischen Sejms und die Sitzungsordnungen des Sejms der Republik Polen in I—IV. Amtsperioden.

Aus den von uns durchgeführten Analysen geht hervor, dass das in vier Ordnungen des Schlesischen Parlaments, d. i. im Art. 44 von zwei Ordnungen des I. Schlesischen Sejms (vom 13. Oktober 1922 und vom 31. Januar 1923); in Art. 24 und 25 der Sitzungsordnung des II. Schlesischen Sejms (vom 17. Juni 1930), die am 24. September 1935 novelliert wurden, und schließlich im Art. 84 der Ordnung des IV. Schlesischen Sejms (vom 11. März 1936) gefasste Interpellationsrecht weit davon entfernt war, originell zu sein. Es war Kopie von den früheren Ordnungen sowohl des Gesetzgeberischen Sejms (die Ordnung des I. Schlesischen Sejms) wie auch der Zweikammerparlamente der II. Republik Polen. Manche Spuren der Originalität lassen sich nur in solchen Fragmenten der Ordnungen des I. und II. Schlesischen Sejms finden, welche die Voraussetzungen der Diskussion über eine parlamentarische Anfrage und deren Erwidierung festlegten. Schlesische Vorschriften in dem Bereich waren im Vergleich zu gesamtpolnischen Bestimmungen bahnbrechend.

Die Aufnahme der gesamtpolnischen Interpellationsmuster betraf offensichtlich nur grundlegende Normen. Genaue Bestimmungen mussten naturgemäß unterschiedlich sein. Und so in schlesischen Ordnungen erscheinen andere Adressaten der parlamentarischen Anfragen: statt der Regierung und des Ministerpräsidenten — der Schlesische Wojewode und der Wojewodschaftsrat; angefragte Organe hatten laut den Ordnungen von polnischen Volksvertretungen 30 Tage und laut den schlesischen Ordnungen — 3 Wochen, um Aufschluss zu erteilen; eine Interpellation musste mit 15 Unterschriften in den Ordnungen von den Sejms der Republik Polen und mit 7, 5 oder 3 Unterschriften in den Ordnungen der Schlesischen Parlamente befürwortet werden. Originelle Lösungen in schlesischen Bestimmungen folgten daraus, dass Schlesischer Sejm spezifisch war und bestimmte parlamentarische Anfragen konnten nur die Angelegenheiten der Schlesischen Wojewodschaft selbst und nicht des ganzen Polens angehen.

The origins of legal parliamentary interpellation in the Silesian Sejm between 1922 ad 1939

Summary

The lack of the act on an internal system of the Silesian Voivodship, which, according to the 14th article of the organic status, is to regulate the details of the right to interpellate, made the regulations of the sessions of the Silesian Sejm define it in subsequent terms of office.

The studies of the issue in question made use of the archive materials of the Team no 17 (the Silesian Sejm), especially the session protocols of the Regulation Committee preparing the projects of regulations, parliamentary prints, stenographic reports from plenary sessions of the Silesian Sejm. Besides, these constituted the regulations of the sessions of the Legislative Sejm and the Sejm of the Republic of Poland of the I—V terms of office.

The analysis conducted makes it clear that the regulations on interpellations, included in four regulations of the Silesian parliament, i.e. article 44 of two regulations of the Silesian Sejm I (from 13 October 1922 and 31 January 1923); in article 24 and 25 of the regulation of the sessions of the Silesian Sejm II (from 17 June 1930), amended on 24 September 1935) and finally the article 84 of the regulation of the Silesian Sejm IV (from March 11 1936) were far from originality, constituting almost the copies of the regulations of both the Legislative Sejm (regulation I of the Silesian Sejm) and bichamber Sejms of the Second Republic of Poland preceding them. Some, however, insignificant degree of originality can be noticed only in the fragments of the principles of regulations of the Silesian Sejm I and II which formulated the conditions of the acceptability of discussions on interpellation and the answer to it. Silesian rules, in this respect, constituted some extras in comparison to the principles of the Poland-wide regulations as the latter did not include them.

A reception of Poland-wide interpellation patterns concerned only the basic rules. Specific resolutions had to be different by nature. Thus, the Silesian regulations involve other addressees of interpellation, instead of the Government and the Prime Minister, the Silesian Voivode and the Voivodship Council. There were different terms of expecting the explanations of interpellation bodies, i.e. 30 days in the regulations of the Poland-wide Sejms, 3 weeks in Silesian regulations, a varying extent of interpellation support, 15 signatures in the regulations of the Republic of Poland Sejms, 7, 5 or 3 in the regulations of the Silesian Sejm. The Silesian solutions, original in their details, were the necessity deriving from the specificity of the Silesian Sejm as such and the fact that interpellations of the Silesian Sejm could refer to exclusively the issues of the Silesian Voivodship, not the whole area of the Republic of Poland.